

SIŁA WOLI JAKO MEDIATOR MIĘDZY MOTYWACJĄ HUBRYSTYCZNĄ A POZIOMEM SUBIEKTYWNEGO DOBROSTANU ARTYSTÓW INTERPRETATORÓW

Aneta Bartnicka-Michalska¹

THE MEDIATION ROLE OF VOLITION IN RELATIONSHIP
BETWEEN HUBRISTIC MOTIVATION
AND SUBJECTIVE WELL-BEING OF INTERPRETERS

Summary. This article presents the results of research on the mediator role of volition in relationship between hubristic motivation and subjective well-being. Based on the assumptions of psycho-transgression and efficacy volition concepts, and well-being concept, it was expected that the positive relationship between the hubristic motivation and the three dimensions of well-being will change when volition will be include. In order to verify the hypotheses, a group of interpreting artists (interpreters): 73 choristers, 38 dancers, and 22 musicians was investigated. The results are consistent with the hypotheses. Result were discussed.

Key words: willpower, hubristic motivation, well-being, interpreting artists

Wprowadzenie

Przegląd literatury tematu z ostatniej dekady potwierdza, że problematyka woli coraz częściej podejmowana jest we współczesnych badaniach psychologicznych (Baumeister i in., 2008; Jarymowicz, 2008; Sotwin, 2010; Kuhl, 2011; Ryan, Deci, 2011; Kadzikowska-Wrzosek, 2012; 2013; Mischel, 2015). Stawiane przez naukowców pytania odnoszą się m.in. do zagadnienia siły woli i możliwości pełnienia przez nią roli mediatora badanego efektu lub zależności (np. Mateos, Meilán, Arana, 2002). Argumenty teoretyczne (Heckhausen, Gollwitzer, 1987; Kuhl, 2000) oraz empiryczne (np. Kuhl, Kazén, 1989; Mateos, Meilán, Arana, 2002) wskazują bowiem, że utrzyma-

¹ Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw), ORCID: 0000-0001-9939-4748.

Adres do korespondencji: Aneta Bartnicka-Michalska,
e-mail: an_bartnicka@o2.pl

nie wysiłku w długoterminowym działaniu ściśle wiąże się z siłą woli (Marszał-Wiśniewska, 1999; Łukaszewski, Marszał-Wiśniewska, 2006; Baumeister, Tierney, 2013).

W tej pracy zdecydowano się skoncentrować na poznaniu udziału siły woli w relacji między motywacją a subiektywnym dobrostanem. Wątek ten nie był podejmowany w badaniach empirycznych, a przecież już Epiktet i Arystoteles przekonywali, że szczęście – potoczny odpowiednik naukowego pojęcia dobrostan psychiczny² (Czapiński, 1992) – wymaga wysiłku woli (Tatarkiewicz, 2008).

Podjęty problem będzie analizowany w odniesieniu do artystów interpretujących (*interpreters*), m.in.: tancerzy, muzyków instrumentalistów, aktorów, chórzystów (Kogan, 2002). Występy, towarzysząca im trema, rywalizacja oraz stała ocena, zarówno ze strony widowni, innych członków zespołu, jak i choreografów, kierowników artystycznych czy reżyserów, to tylko niektóre wyzwania, z jakimi spotykają się profesjonalni artyści interpretujący (Thomson, Jaque, 2017). W literaturze tematu mowa jest także o wysokim poziomie stresu, m.in. związanego z traumą (Bissinger-Ćwiecz, Nogaj, 2018) i lękiem (Kaleńska-Rodzaj, 2016) odnotowywanym w tej grupie zawodowej. Mimo że w dostępnych opracowaniach podejmowane są próby opisanego złożoności funkcjonowania m.in. muzyków czy tancerzy klasycznych np. w sytuacji stresu na różnych etapach kształcenia artystycznego oraz pracy zawodowej (Borowiec, 2015; Wojtanowska-Janusz, 2017; Bissinger-Ćwiecz, Nogaj, 2018), to nie stawiane jest wprost pytanie o subiektywny dobrostan artystów interpretujących (Thomson, Keehn, Gumpel, 2009). Tym samym wiedza o czynnikach warunkujących zadowolenie z życia ludzi sztuki jest ciągle niewystarczająca. Nadal dominuje więc pogląd, zgodny z którym artyści są jednolitą grupą zawodową, a ich zachowania to konglomerat sprzeczności, gdzie norma i patologia wzajemnie się przenikają (Poczwadowski, Conroy, 2010) – podobnie jak poczucie szczęścia i osobistego dramatu (m.in. Goodwin, Jamison, 2007; Zara, 2015).

Badani tu artyści stanowią grupę tzw. artystów występujących (*performer artists*) (Hamilton, 1997; Kogan, 2002), których praca polega na twórczej interpretacji dzieł artystów generujących (*generators*) (m.in. choreografów, kompozytorów czy dramaturgów). Szkolenie profesjonalne, w którym uzdolnieni adepci nabywają umiejętności technicznych, rozpoczyna się na wczesnym etapie rozwoju jednostki (7. r.ż. – szkoły muzyczne, 10. r.ż. – szkoły baletowe) (Bartnicka-Michalska, 2012). Tym samym wpływ specyficznych czynników kształtujących wzorce zachowania (m.in. środowisko szkolne i rodzinne, presja, rywalizacja), które mogą być istotne dla subiektywnego dobrostanu dorosłych artystów, pojawia się wcześniej niż ma to miejsce np. w przypadku aktorów (Mróz, Kociuba, Osterloff, 2017). Profesjonalne szkolenie aktorów rozpoczyna się bowiem po ukończeniu 19. r.ż., tak więc czynniki warunkujące kształtowanie się wzorców zachowania w tej grupie zawo-

² Dobrostan psychiczny jest pojęciem szerokim, obejmującym doświadczanie przyjemnych emocji, niski poziom negatywnych nastrojów i wysoki poziom zadowolenia z życia.

wej mają nieco inny charakter (Mróz, 2008; 2015), i dlatego tej grupy nie włączono do badania.

Wymogi, przed jakimi stoją opisani artyści, sprawiają, że zasadne staje się postawienie pytania o znaczenie dla subiektywnego dobrostanu czynników, które warunkują utrzymanie dyscypliny psychicznej oraz fizycznej warunkującej efektywność w treningu przez wiele lat szkolenia, a później pracy zawodowej. Wyniki badań wskazują, że wśród czynników tych istotną rolę odrywać mogą: motywacja ukierunkowująca i dynamizująca działania oraz siła woli – istotna m.in. dla przewycięzania oporów wewnętrznych i zewnętrznych (Heckhausen, Gollwitzer, 1987; Sotwin, 2010). W tej pracy skoncentrowano się na sprawdzeniu, czy siła woli może odgrywać rolę mediatora w relacji motywacji hubrystycznej i subiektywnego dobrostanu muzyków, tancerzy i chórzystów. Zważywszy na to, że problem ten nie był do tej pory poddawany weryfikacji empirycznej, można się spodziewać, że uzyskane wyniki będą miały znaczącą wartość zarówno poznawczą, jak i praktyczną.

Relacje między motywacją hubrystyczną i subiektywnym dobrostanem

Pojęcie motywacji hubrystycznej ściśle wiąże się z założeniami psychotransgresjonizmu (Kozielecki, 2007). Autor koncepcji opisuje motywację hubrystyczną jako należącą do „motywacji wyższych”, które w przeciwieństwie do „motywacji niższych” – obronnych – ukierunkowują działania ku transgresji. Ten rodzaj zachowań towarzyszy przekraczaniu granic: symbolicznych, materialnych i granic *Ja* w nadziei na nową jakość – twórczość (Kozielecki, 2007).

U podstaw motywacji hubrystycznej leży – zdaniem Kozieleckiego – jedna z **ważniejszych potrzeb psychologicznych**, a więc potrzeba podnoszenia poczucia **własnej wartości** (*need for self-esteem*), tzw. potrzeba hubrystyczna. Zdaniem badacza, realizowana może być ona zarówno poprzez działania nakierowane na samowywyższanie (*ego aggrandizing*), jak i rywalizację w dążeniu do doskonałości (Kozielecki, 2007). Według Tokarza (2005), wzrostowy mechanizm i heterostatyczny charakter motywacji hubrystycznej zbliżony jest zaś do opisanej przez McClellanda (1995) motywacji mocy oraz do poglądów Adlera (2016), dla którego rozwój człowieka polega na dążeniu do mocy poprzez stałe doskonalenie się i przechodzenie od form niższych do wyższych. Badania przeprowadzone w grupie naukowców (Tokarz, 1998), artystów (Bartnicka-Michalska, 2017) i przedsiębiorców (Tokarz, Trzebińska, 2011) pokazały, że motywacja hubrystyczna charakteryzowana jako odmiana motywacji mocy dynamizowała przede wszystkim działania osób twórczych i w różnym stopniu efektywnych w działaniu.

W tym projekcie motywacja hubrystyczna badana jest w relacji z subiektywnym dobrostanem (*subjective well-being*) ze względu na dwa kryteria dobrostanu: hedonistyczny i eudajmonistyczny (Czapiński, 2005). Zgodnie z kryteriami hedonistycznymi subiektywny dobrostan jest sumą doświadczanych przyjemności,

zadowolenia i satysfakcji. Dobrostan eudajmonistyczny opisywany jest zaś w odniesieniu do wartości i działań, w wyniku których jednostka urzeczywistnia je, realizując tym samym swój potencjał i nadając swojemu życiu sens (Selighman, 2004).

W rozumieniu subiektywnego dobrostanu zdecydowano się odwołać do Trójwymiarowej Koncepcji Dobrostanu (Keyes, Waterman, 2003). Jest to koncepcja integrująca eudajmonistyczne i hedonistyczne kryteria szczęścia, gdzie miarą subiektywnego dobrostanu są trzy dobrostany (osobowościowy, społeczny, emocjonalny), których charakterystyka odnosi się do sfery emocjonalnej, społecznej, poznawczej i biofizycznej (Wojciechowska, 2008). Zgodnie z zaproponowaną przez autorów koncepcji charakterystyką dobrostan osobowościowy – psychologiczny (kryteria eudajmonistyczne) dotyczy osobistej oceny własnego funkcjonowania. Dobrostan społeczny (kryteria eudajmonistyczne) odnosi się do oceny własnego funkcjonowania w sferze publicznej, społecznej. Dobrostan emocjonalny (kryteria hedonistyczne) jest zaś tożsamy z subiektywnym poczuciem szczęścia i satysfakcji w odniesieniu do własnego życia, a także poczucia zrównoważenia uczuć pozytywnych i negatywnych w dłuższej perspektywie czasu (Cieślińska, 2013). Opisywana koncepcja była wielokrotnie i z powodzeniem stosowana w badaniach dotyczących rozwoju człowieka (np. Wojciechowska, 2008; 2011; 2016).

Kozielecki, który wiele stron poświęca analizie dynamizującej roli motywacji hubrystycznej ku twórczości, dość skąpo wypowiada się o znaczeniu tej motywacji dla subiektywnego dobrostanu jednostki. Odwołując się do opisu Kozieleckiego, można jednak przyjąć, że motywacja hubrystyczna powinna być istotną siłą dynamizującą zachowania nakierowane zarówno na dobrostan hedonistyczny, jak i eudajmonistyczny (Kozielecki, 2007). Zdaniem badacza, działaniom transgresyjnym, a więc nakierowanym na przekraczanie granic społecznych, kulturowych, fizycznych, symbolicznych, a także osobistych w nadziei na nową jakość oraz rozwój własnego potencjału (Ślaski, 2017) towarzyszą często emocje pozytywne – hubrystyczne, takie jak np. ciekawość, radość, duma i swoista próżność (Kozielecki, 2007).

Siły woli i jej znaczenie dla funkcjonowania człowieka

Podstawą dalszych rozważań jest założenie, że utrzymanie wytrwałości i efektywności w działaniu, a także elastyczności psychologicznej (*psychological flexibility*) (Bonanno, Burton, 2013) – czynnika warunkującego zdrowie oraz subiektywny dobrostan (Ryan, Deci, 2011; Mischel, 2014; Duffy i in., 2020) jest ściśle związane ze sprawnością mechanizmów wolicjonalnych warunkujących zdolność narzucenia sobie pożądaney reakcji (Kuhl, 2011).

W rozważaniach na temat siły woli zdecydowano się tu odwołać do założeń koncepcji sprawności woli (siły woli) (Sotwin, 2010). Jej autorka pojęcie siły woli utożsamia z siłą wszystkich działających w umyśle sił, które umożliwiają utrzy-

manie sprawnej samoregulacji na poziomie kontrolowania siebie oraz kontrolowania otoczenia (Sotwin, 2010). Badaczka proponuje, by sprawność tej kontroli w odniesieniu do siebie rozumieć jako pochodną: poziomu energii posiadanej przez *Ja* podmiotowe (Baumeister, 2014), wiedzy na temat strategii regulacji zachowania (Wytykowska, 2002; Łukaszewski, Marszał-Wiśniewska, 2006) oraz umiejętności umożliwiających pokonywanie przeszkód w osiągnięciu celu (Wojdyło, Baumann, Kuhl, 2017). Sprawowanie kontroli nad otoczeniem wymagać miałyby zaś udziału tych właściwości, które umożliwiają panowanie nad otoczeniem, kształtowanie go, władanie nim. Wśród właściwości tych wymieniane są na wysokim poziomie: dążenie do mocy (McClelland, 1985), potrzeby kontrolowania otoczenia (Adler, 2016) i poczucia własnej skuteczności (Bandura, 2008).

Na znaczenie siły woli, jako zmiennej pośredniczącej w relacji między intencją sformułowaną na podstawie motywacji a jej realizacją, zwracają uwagę m.in. autorzy teorii zachowań celowych: Teorii Planowanego Zachowania (*The Theory of Planned Behavior*) (Ajzen, 1988), Modelu Faz Działania (*Model of Action Phases*) (Heckhausen, Gollwitzer, 1987) oraz Teorii Kontroli Działania (*Self-regulation Theory*) (Kuhl, Quirin, 2011). Przyjmując podejście procesualne, podkreślają oni udział siły woli w fazie postdecyzyjnej procesu, kiedy to intencja wdrażana jest w działanie. O powodzeniu w tej fazie decydować ma m.in. zdolność do wzmacniania siły intencji oraz hamowanie konkurencyjnych tendencji motywacyjnych do czasu, gdy siła pierwszego schematu działania przeważy nad innymi – konkurencyjnymi schematami (Marszał-Wiśniewska, 1999, s. 15). W tym badaniu intencja działania sformułowana na podstawie potrzeby hubrystycznej miałaby być utrzymana i wzmacniana za sprawą wszystkich sił działających w umyśle (Sotwin, 2010). Miarą realizacji intencji miałyby być subiektywne poczucie dobrostanu w trzech opisanych wyżej wymiarach.

Metodologia badań własnych

Cele badania i hipotezy

Celem tego badania jest określenie, czy siła woli jest mediatorem w relacji między motywacją hubrystyczną i wymiarami: osobowościowym, społecznym oraz emocjonalnym subiektywnego dobrostanu (Keyes, Waterman, 2003).

W ramach tak ujętego celu sformułowano dwie hipotezy:

- H1. Motywacja hubrystyczna wykazuje pozytywny związek z trzema wymiarami subiektywnego dobrostanu: wymiarem osobowościowym, wymiarem społecznym i wymiarem emocjonalnym dobrostanu.
- H2. Siła woli, rozumiana jako zdolność stanowienia kontroli nad sobą i otoczeniem, jest mediatorem w relacjach motywacja hubrystyczna i subiektywny dobrostan w trzech jego wymiarach: osobowościowym, społecznym i emocjonalnym.

Metoda

Opis badania

Badaniami objęto wyselekcjonowaną grupę artystów interpretujących. Głównym kryterium doboru było posiadanie wykształcenie artystycznego (minimum na poziomie średnim) i praca w renomowanym zespole teatralnym lub operowym na stanowisku solisty lub niesolisty. Za zgodą dyrekcji Opery Narodowej w Warszawie, Opery Kameralnej, Filharmonii w Warszawie oraz Opery Krakowskiej zatrudnionym w wymienionych instytucjach artystom rozdano komplety ankiet zamkniętych w kopertach. Badani zostali poinformowani o celu badania i zasadzie anonimowości. Do ostatecznych analiz dopuszczono 133 ankiety wypełnione przez 38 tancerzy (28,6%), 22 muzyków (instrumentalistów) (16,5%) i 73 chórzystów (54,9%); 95 kobiet (71,4%) i 38 mężczyzn (28,6%) w przedziale wiekowym 22–65 lat. Średnia wieku wyniosła $M = 37,39$ lat ($SD = 10,16$). Wykształcenie wyższe zdobyły 84 osoby (63,2%), wykształcenie średnie – 49 osób (36,8%). Na stanowisku solisty pracuje 46 osób (34,6%), na stanowisku niesolisty (zespół) – 87 (65,4%).

Metody badawcze

Wykorzystano trzy narzędzia badawcze, za pomocą których mierzono poziom subiektywnego dobrostanu w trzech jego wymiarach, motywację hubrystyczną oraz siłę woli.

1. Do pomiaru subiektywnego dobrostanu ze względu na przyjęte założenia teoretyczne zdecydowano się użyć *Kwestionariusza do Badania Samopoczucia* (KBS) stworzonego na podstawie Trójwymiarowej koncepcji dobrostanu Keyesa i Watermana (2003), w polskiej adaptacji Łady (2006) pod kierunkiem Wojciechowskiej. Kwestionariusz ten zawiera trzy skale odpowiadające trzem wyróżnionym aspektom dobrostanu: dobrostanowi osobowościowemu, dobrostanowi społecznemu i dobrostanowi emocjonalnemu. Każdej ze skal przypisane są podskale nawiązujące do danego wymiaru. W przypadku dobrostanu osobowościowego są to: *Autonomia*, *Panowanie nad otoczeniem*, *Pozytywne relacje z innymi*, *Rozwój osobisty*, *Samoakceptacja* (37 pytań). Do dobrostanu społecznego przyporządkowano: *Spółeczna akceptacja*, *Spółeczna integracja*, *Spółeczna koherencja*, *Spółeczne urzeczywistnienie*, *Spółeczny wkład* (30 pytań). Osoby badane mają do wyboru jedną z czterech odpowiedzi 1–4 (*zdecydowanie nie zgadzam się – zdecydowanie zgadzam się*). Dalszą część, dotyczącą dobrostanu emocjonalnego, rozpoczyna pytanie o poczucie szczęścia, które badani oceniają na 11-stopniowej skali, gdzie 0 oznacza *bardzo nieszczęśliwy/a*, 5 – *średnio szczęśliwy/a* oraz 10 – *bardzo szczęśliwy/a*. Na dobrostan emocjonalny składają się także pytania o: *Emocje negatywne*, *Emocje pozytywne*, *Satysfakcję z życia*, *Satysfakcję z pracy*, *Satysfakcję z domu*, *Satysfakcję z finansów*, *Satysfakcję ze zdrowia*, *Satysfakcję z relacji ze znajomymi*.

Niskie korelacje między poszczególnymi wymiarami dobrostanu świadczą o ich odrębności, zaś wysokie korelacje wewnątrz tych dymensji wskazują na ich spójność (Keyes, Waterman, 2003). Wynik ogólny oblicza się, zliczając wyniki poszczególnych pozycji dotyczących dobrostanu osobowościowego, społecznego i emocjonalnego, zgodnie z kluczem. Za każdą odpowiedź można uzyskać od 1 do 4 punktów. Za odpowiedź na pytanie o poczucie szczęścia – od 0 do 10 punktów. Im wyższy wynik, tym wyższe poczucie dobrostanu.

2. Do pomiaru siły woli użyto *Skali Sprawności Woli (SSW)*, będącej operacjonalizacją koncepcji sprawności woli (Sotwin, 2010). Za jej pomocą mierzono poziom panowania nad sobą (kontrola nad swoim umysłem, ciałem i zachowaniem) i poziomu panowania nad otoczeniem zewnętrznym. Przyjęto, że sprawność woli jest składową wielu czynników wchodzących we wzajemne interakcje. Czynniki te zawarte są w dwóch grupach dotyczących:

- 1) energii (walencji) podmiotu woli, zależnej od zasobów energetycznych organizmu, pracy wykonanej przez podmiot woli, wartościowości (walencji) norm i standardów postępowania, realizowanych celów etc.;
- 2) umiejętności i wiedzy podmiotu woli, czyli np. sposobów radzenia sobie w określonych sytuacjach, sposobu sformułowania celów, poziomu inteligencji, wiedzy o danej sytuacji.

Skala składa się z 22 pozycji odnoszących się do dwóch podskal: 1) *kontroli nad sobą* (11 pozycji); „*Gdy mi na tym zależy, potrafię zachować pokerową twarz*”, 2) *kontroli nad otoczeniem* (11 pozycji): „*Potrafię skłonić innych do działania po mojej myśli*”. Badani mają określić, jak często dane zachowanie występuje u niej/ u niego na skali od 1 – *bardzo rzadko*, do 5 – *bardzo często*. Wskaźnikiem sprawności woli w stanowieniu kontroli nad sobą i otoczeniem jest średni wynik. Analiza teoretyczna zakładająca, że siła woli to pochodna dwóch wzajemnie skorelowanych czynników: *kontroli nad sobą* i *kontroli nad otoczeniem* zostały potwierdzone empirycznie za pomocą analizy czynnikowej przeprowadzonej metodą MAP Velicera (Sotwin, Pilchowska, 2014).

3. Do pomiaru motywacji hubrystycznej użyto *Skali Motywacji Mocy (SMM)* (Trzebińska, 2008), która jest adaptacją metody *Power Motivation Scale* (Frieze, Schmidt, 2007) wykorzystanej m.in. do badań nad związkiem motywacji z wyborem produktu. Oryginalne narzędzie opiera się na teorii McClellanda (1985), który stworzył spójną charakterystykę motywacji mocy. Ten typ motywacji charakteryzuje się ciągłym dążeniem do osiągnięcia, zyskiwania, pomnażania celów i wartości dla nich samych. Wyniki badań wskazują, że motywacja mocy może mieć rozmaite przejawy, ale generalnie wyróżnia się dwa jej typy: osobisty i społeczny (wiąże się z innym sposobem wywierania wpływu) (McClelland, 1970). Metoda składa się z czterech podskal opisujących cztery główne potrzeby aktywizujące zachowania człowieka: 1. *Wpływ* (odnosi się do potrzeby wpływania na ludzi i świat), 2. *Podziw* (związane są z wysoką pozycją społeczną i byciem ekspertem), 3. *Przywództwo* (koncentruje się wokół zarządzania ludźmi i kierowania ich pracą) i 4. *Pomoc* (dotyczy pomocy innym ludziom, zwłaszcza poprzez pomysły przydatne przy roz-

wiązywaniu ich problemów). Kwestionariusz ten użyto do mierzenia motywacji hubrystycznej będącej odmianą motywacji mocy (Tokarz, Trzebińska, 2011).

Wyniki

Przed przystąpieniem do analiz wyników obliczono statystyki opisowe dla badanych zmiennych oraz przeprowadzono analizę rzetelności (w sensie zgodności wewnętrznej) według klasycznej teorii testów metodą *Alfa* Cronbacha. Analizę rzetelności przeprowadzono oddzielnie dla wszystkich podskal: Kwestionariusza do Badania Samopoczucia, Skali Sprawności Woli oraz Skali Motywacji Mocy (tabela 1).

Tabela 1. Statystyki opisowe badanych zmiennych i *Alfa* Cronbacha

Zmienne	<i>M</i>	<i>SD</i>	Skośność	Kurtoza	α Cronbacha <i>N</i> = 133
Subiektywny dobrostan					
Dobrostan osobowościowy	117,81	12,84	-,247	,117	,719
Dobrostan społeczny	86,67	8,88	,349	,012	,743
Dobrostan emocjonalny	54,47	7,02	-,398	1,293	,772
Wynik ogólny	258,78	24,18	-,069	1,113	,775
Motywacja mocy					
Wpływ	18,77	5,22	,004	,103	,778
Podziw	17,84	3,50	-,759	1,019	,781
Przywództwo	9,96	2,94	-,075	-,746	,782
Pomoc	12,93	1,88	-1,225	1,553	,788
Wynik ogólny	59,51	11,05	-,413	,890	,761
Sprawność woli					
Panowanie nad sobą	3,45	,49	,338	,537	,794
Panowanie nad otoczeniem	3,15	,57	-,314	-,194	,793
Wynik ogólny	6,63	,93	-,002	,018	,791

Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzić, że występujący odstęp od symetryczności rozkładu (ze względu na skośność i kurtozę) dopuszcza możliwość stosowania danych do analizy metodami parametrycznymi opierającymi się na założeniach rozkładu normalnego. Z kolei uzyskane wartości statystyk *Alfa* dla poszczególnych podskal cechują się wystarczającą rzetelnością na poziomie od ,719 do ,794 (najniższą rzetelność ma podskala Dobrostan osobowościowy – ,719), można więc uznać, że skale są rzetelnymi narzędziami pomiarowymi.

W celu określenia związku zachodzącego między trzema wymiarami dobrostanu Kwestionariusza do Badania Samopoczucia i ogólnymi wynikami Kwestionariusza Skali Motywacji Mocy i Skali Sprawności Woli przeprowadzono analizę korelacji *r* Pearsona (tabela 2).

Tabela 2. Wartości korelacji *r* Pearsona pomiędzy wynikami ogólnymi Kwestionariusza do Badania Samopoczucia w trzech wymiarach dobrostanu, Kwestionariusza Skali Motywacji Mocy i Skali Sprawności Woli dla grupy artyści (*N* = 133)

	Motywacja mocy	Sprawność woli	Dobrostan osobowo- ściowy	Dobrostan społeczny	Dobrostan emocjonalny
Motywacja mocy	–	,36**	,41**	,32**	,19**
Sprawność woli		–	,72**	,49**	,34**
Dobrostan osobowościowy			–	,77**	,41**
Dobrostan społeczny				–	,36**

** Korelacja jest istotna na poziomie ,01 (jednostronnie).

Dodatnia korelacja wystąpiła między motywacją mocy a trzema wymiarami dobrostanu oraz sprawnością woli. Oznacza to, że wzrost motywacji opartej na potwierdzaniu swojej wyjątkowości wiąże się ze wzrostem sprawności woli i wzrostem dobrostanu w trzech badanych wymiarach. Sprawność woli pozytywnie koreluje z trzema wymiarami dobrostanu, co wskazuje, że wraz ze wzrostem sprawności woli zwiększa się także dobrostan w wymiarze osobowościowym, społecznym i emocjonalnym.

W tabeli 3 przedstawiono macierz korelacji pomiędzy trzema wymiarami dobrostanu Kwestionariusza do Badania Samopoczucia oraz wynikami szczegółowymi Kwestionariusza Skali Motywacji Mocy i Skali Sprawności Woli.

Tabela 3. Wartości korelacji r Pearsona pomiędzy poszczególnymi wynikami Kwestionariusza do Badania Samooczućcia w trzech wymiarach dobrostanu, Kwestionariusza Skali Motywacji Mocy i Skali Sprawności Woli dla grupy artystów ($N = 133$)

	Wpływ	Podziw	Przywództwo	Pomoc		Panowanie		Dobrostan	
				nad sobą	otoczeniem	nad osobowością	społeczny	emocjonalny	
Wpływ	-	,57**	,66**	,38**	-	,41**	,28**	-	,21*
Podziw		-	,58**	,50**	-	,31**	,33**	,32**	-
Przywództwo			-	,59**	,20*	,41**	,36**	,32**	,20*
Pomoc				-	,17*	,40**	,45**	,42**	-
Panowanie nad sobą						-	,53**	,39**	,33**
Panowanie nad otoczeniem							-	,47**	,28**
Dobrostan osobowościowy								-	,41**
Dobrostan społeczny									-

* Korelacja jest istotna na poziomie ,05 (dwustronnie).

** Korelacja jest istotna na poziomie ,01 (dwustronnie).

Objaśnienie:

Kwestionariusz Skali Motywacji Mocy: Wpływ, Podziw, Przywództwo, Pomoc. Skala Sprawności Woli: Panowanie nad sobą, Panowanie nad otoczeniem.

W zakresie powiązań motywacji mocy i sprawności woli odnotowano pozytywne korelacje między skalami „przywództwo” i „pomoc” a poczuciem panowania nad sobą, co oznacza, że wzrost dążeń przywódczych i związanych z pomaganiem innym wiąże się ze wzrostem poczucia panowania nad sobą. Pozytywne korelacje wystąpiły także między wszystkimi skalami motywacji mocy a skalą panowania nad sobą, co oznacza, że wzrost dążeń nakierowanych na wpływ, podziw, przywództwo i pomoc wiąże się ze wzrostem poczucia panowania nad otoczeniem.

Ponadto odnotowano pozytywną korelację między dwiema skalami sprawności woli a trzema wymiarami dobrostanu, co oznacza, że wraz ze wzrostem poczucia panowania nad sobą i nad otoczeniem wzrasta także poziom dobrostanu osobowościowego, społecznego i emocjonalnego. Jeśli chodzi o związki poszczególnych skal sprawności woli z trzema wymiarami dobrostanu, to odnotowano pozytywne korelacje między skalą „wpływ” a skalami „dobrostan osobowościowy” i „dobrostan emocjonalny”, skalą „podziw” a skalami „dobrostan osobowościowy” i „dobrostan społeczny” oraz między skalą „pomoc” a skalami „dobrostan osobowościowy” i „dobrostan społeczny” oraz skalą „przywództwo” a trzema skalami dobrostanu.

Aby ocenić, w jakim stopniu motywacja hubrystyczna i sprawność woli mają znaczenie dla trzech wymiarów subiektywnego dobrostanu, wykonano trzy hierarchiczne analizy regresji. W pierwszej analizie sprawdzano udział motywacji hubrystycznej i siły woli dla dobrostanu osobowościowego (tabela 4).

Tabela 4. Porównanie współczynników regresji (standaryzowanych) dla wyników ogólnych wymiaru Dobrostanu osobowościowego Kwestionariusza do Badania Samopoczucia, Kwestionariusza Skali Motywacji Mocy i Skali Sprawności Woli dla grupy artyści ($N = 133$)

		R^2	B	β	t	Poziom istotności*
Dobrostan osobowościowy						
Krok 1	Motywacja mocy	,36	,07	,36	4,468	< ,001
Krok 2	Motywacja mocy	,74	,07	,17	2,707	,008
	Sprawność woli		,87	,65	10,272	< ,001

* (jednostronnie).

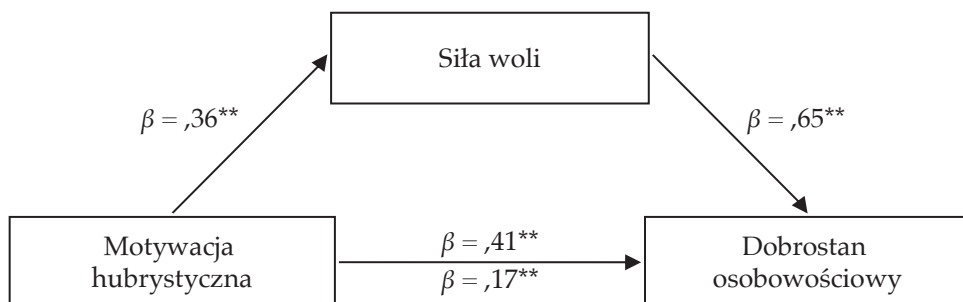
Objaśnienia: β – wartość standardowego współczynnika *Beta*; R^2 – współczynnik determinacji wielokrotnej.

Dla dobrostanu osobowościowego w kroku pierwszym przeprowadzona analiza pokazała, że motywacja hubrystyczna wyjaśnia 36% zmienności. Biorąc pod uwagę znak zależności, można stwierdzić, że badani artyści będą tym silniej

odczuwać zadowolenie z siebie i swojej osobowości, w im większym stopniu będą ujawniać dążenia nakierowane na zdobywanie wpływu, władzy, przywództwa i pomaganie innym. W drugim kroku, po wprowadzeniu do modelu zmiennej sprawność woli, procent wyjaśnianej zmienności wzrósł do 74%. Badane osoby będą charakteryzować się tym pozytywniejszym funkcjonowaniem, im silniejsze będą mieć poczucie, że panują nad sobą i otoczeniem.

W celu odpowiedzi na pytanie o pośredniczącą rolę zmiennej siła woli na relację między motywacją hubrystyczną a dobrostanem osobowościowym przeprowadzono analizę mediacji, uzupełnioną wynikami testu Sobela. Analizę przeprowadzono w trzech krokach zgodnie z podejściem zaproponowanym przez Barona i Kenny'ego (1986). W pierwszym potwierdzono bezpośrednią zależność motywacji hubrystycznej i dobrostanu osobowościowego – model regresji okazał się dobrze dopasowany ($\beta = ,41$; $p < ,05$). W drugim kroku analizy testowano relację między zmienną motywacja hubrystyczna a mediatorem – siła woli. Relacja okazała się istotna ($\beta = ,36$; $p < ,05$), a cały model dobrze dopasowany do danych. W kolejnym etapie uwzględniono jednocześnie mediatora i zmienną zależną – dobrostan osobowościowy. Rola zmiennej motywacja hubrystyczna tylko zmniejszyła się, a więc można mówić jedynie o częściowej mediacji ($\beta = ,17$; $p < ,05$) (schemat 1).

Wynik wskazujący na częściową mediację siły woli potwierdzony został wynikiem testu Sobela, który okazał się istotny statystycznie $Z = 4,09$; $p < ,05$.

Schemat 1. Model mediacyjny dla wpływu motywacji hubrystycznej na dobrostan osobowościowy, w którym mediatorem jest siła woli

W drugiej analizie sprawdzano udział motywacji hubrystycznej i siły woli dla dobrostanu społecznego (tabela 5).

Tabela 5. Porównanie współczynników regresji (standaryzowanych) dla wyników ogólnych skali Dobrostanu społecznego Kwestionariusza do Badania Samopoczucia, Kwestionariusza Skali Motywacji Mocy i Skali Sprawności Woli dla grupy artyści ($N = 133$)

		R^2	B	β	t	Poziom istotności*
Dobrostan społeczny						
Krok 1	Motywacja mocy	,32	,25	,32	,872	< ,001
Krok 2	Motywacja mocy	,51	,13	,16	2,029	,045
	Sprawność woli		4,07	,43	5,338	< ,001

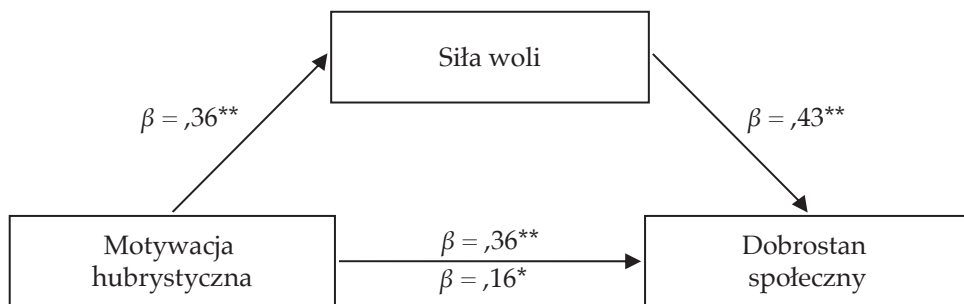
* (jednostronnie).

Objaśnienia: β – wartość standardowego współczynnika *Beta*; R^2 – współczynnik determinacji wielokrotnej.

Dla dobrostanu społecznego w kroku pierwszym przeprowadzona analiza pokazała, że motywacja hubrystyczna wyjaśnia 32% zmienności. Można więc stwierdzić, że badani artyści będą tym silniej odczuwać zadowolenie z urzeczywistniania się w społeczeństwie, w im większym stopniu będą ujawniać dążenia nakierowane na zdobywanie wpływu, władzy, przywództwa i pomaganie innym. W drugim kroku, po wprowadzeniu do modelu zmiennej siła woli, procent wyjaśnianej zmienności wzrósł do 51%. Tym samym można powiedzieć, że badane osoby będą charakteryzować się tym wyższym poziomem dobrostanu społecznego, im silniejsze będą mieć poczucie, że stanowią kontrolę nad sobą i otoczeniem.

W celu odpowiedzi na pytanie o pośredniczącą rolę zmiennej siła woli na relację między motywacją hubrystyczną a dobrostanem społecznym powtórzono wcześniejszą procedurę. W pierwszym etapie potwierdzono bezpośredni związek motywacji hubrystycznej i dobrostanu społecznego – model regresji okazał się dobrze dopasowany do danych ($\beta = ,36$; $p < ,05$). W drugim etapie analizy testowano relację między zmienną motywacja hubrystyczna a mediatorem – siła woli. Relacja okazała się istotna ($\beta = ,36$; $p < ,05$), a cały model dobrze dopasowany do danych. W kolejnym etapie uwzględniono jednocześnie mediatora i zmienną zależną – dobrostan społeczny. Rola zmiennej motywacja hubrystyczna zmniejszyła się ($\beta = ,16$; $p < ,05$) (schemat 2).

Wynik wskazujący na częściową mediację siły woli potwierdzony został wynikiem testu Sobela, który okazał się istotny statystycznie $Z = 3,13$; $p < ,05$.

Schemat 2. Model mediacyjny dla wpływu motywacji hubrystycznej na dobrostan społeczny, w którym mediatorem jest siła woli

Dla dobrostanu emocjonalnego w kroku pierwszym przeprowadzona analiza pokazała, że motywacja hubrystyczna wyjaśnia 17% zmienności. Badani artyści będą więc tym silniej odczuwać więcej pozytywnych uczuć wobec własnego życia, w im większym stopniu będą ujawniać dążenia nakierowane na zdobywanie wpływu, władzy, przywództwa i pomaganie innym. W drugim kroku, po wprowadzeniu do modelu zmiennej sprawność woli, procent wyjaśnianej zmienności wzrósł do 33%. Badane osoby będą charakteryzować się tym większym zadowoleniem z życia, im silniejsze będą mieć poczucie, że stanowią kontrolę nad sobą i otoczeniem (tabela 6).

Tabela 6. Porównanie współczynników regresji (standaryzowanych) dla wyników ogólnych skali Dobrostanu emocjonalnego Kwestionariusza do Badania Samopoczucia, Kwestionariusza Skali Motywacji Mocy i Skali Sprawności Woli dla grupy artystów ($N = 133$)

		R^2	B	β	t	Poziom istotności*
Dobrostan emocjonalny						
Krok 1	Motywacja mocy	,17	,09	,17	2,017	,046
Krok 2	Motywacja mocy	,33	,03	,06	,722	,471
	Sprawność woli		1,98	,30	3,383	,001

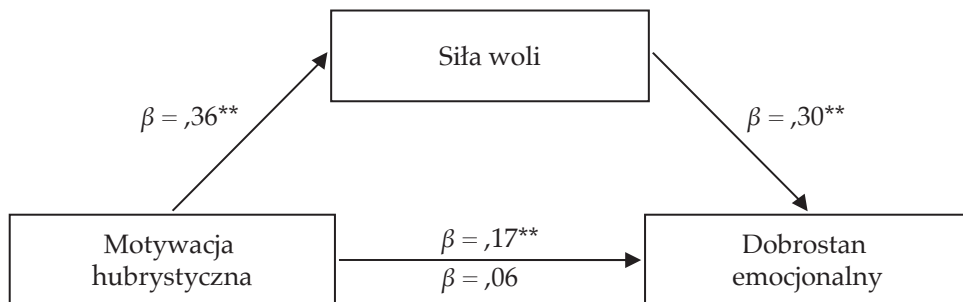
* (jednostronnie).

Objaśnienia: β – wartość standardowego współczynnika *Beta*; R^2 – współczynnik determinacji wielokrotnej.

W celu odpowiedzi na pytanie o pośredniczącą rolę zmiennej siła woli na relację między motywacją hubrystyczną i dobrostanem emocjonalnym potwórzono procedurę z wcześniejszych analiz. W pierwszym etapie potwierdzono bezpośred-

ni związek motywacji hubrystycznej i dobrostanu emocjonalnego – model regresji okazał się dobrze dopasowany ($\beta = ,17; p < ,05$). W drugim etapie analizy testowano relację między zmienną motywacja hubrystyczna a mediatorem – siłą woli. Relacja okazała się istotna ($\beta = ,36; p < ,05$), a cały model dobrze dopasowany do danych. W kolejnym etapie uwzględniono jednocześnie mediatora i zmienną zależną – dobrostan emocjonalny. Rola zmiennej motywacja hubrystyczna przestała być istotna statystycznie ($\beta = ,06; p > ,05$) (schemat 3).

Wynik wskazujący na całkowitą mediację siły woli potwierdzony został wynikiem testu Sobela, który okazał się istotny statystycznie $Z = 1,73; p < ,05$.

Schemat 3. Model mediacyjny dla wpływu motywacji hubrystycznej na dobrostan emocjonalny, w którym mediatorem jest siła woli

Dyskusja

Celem badania było określenie, czy siła woli jest mediatorem w relacji między motywacją hubrystyczną i subiektywnym dobrostanem w trzech wymiarach: osobowościowym, społecznym oraz emocjonalnym. Uzyskane wyniki potwierdziły pozytywny związek między motywacją hubrystyczną i trzema wymiarami subiektywnego dobrostanu. Tym samym została potwierdzona hipoteza pierwsza, w której przewidywano taką właśnie relację. Wynik ten wydaje się zgodny z założeniami koncepcji psychotransgresji, której autor podkreśla, że dzięki ukierunkowaniu na wzrost poprzez realizowanie potrzeby (metapotrzeby) zwiększania własnej wartości, zwanej również potrzebą hubrystyczną, a także poprzez działania transgresyjne człowiek może budować swój dobrobyt i dobrostan, czyli – szczęście (Kozielecki, 2007).

Uzyskane dane wskazują jednocześnie na złożony charakter badanych relacji. Działania nakierowane na dobrostan osobowościowy i społeczny dynamizowane są przez dążenie do budowania pozytywnych i harmonijnych relacji z otoczeniem poprzez pomaganie innym (pomoc), zabieganie o akceptację i uznanie ze strony otoczenia (podziw) oraz zarządzanie pracą innych (przywództwo). Brak znaczenia dążeń nakierowanych na władzę (wpływ) wskazuje na prospołeczny charakter podejmowanych działań. W przypadku działań nakierowanych na

dobrostan emocjonalny ważniejsze okazały się dążenia ku zwiększaniu poczucia władzy (wpływ) i zarządzania otoczeniem (przywództwo). Brak znaczenia dążeń altruistycznych (pomoc) można traktować jako informację, że komfort emocjonalny badani artyści uzyskują poprzez minimalizowanie kosztów wynikających z uwzględniania opinii i interesów otoczenia. Być może takie postępowanie ułatwia utrzymanie koncentracji i angażowania zawodowego na wysokim poziomie.

Potwierdzona została hipoteza druga, w której przewidywano mediacyjną rolę siły woli w relacjach: motywacja hubrystyczna i subiektywny dobrostan w trzech jego wymiarach. Odnotowano jednak różny charakter mierzonych mediacji. Całkowita mediacja wystąpiła tylko w relacji motywacja hubrystyczna i dobrostan emocjonalny. Uzyskany wynik zgodny jest z doniesieniami, w których podkreśla się znaczenie mechanizmów samokontroli i samoregulacji w regulacji afektu (Kuhl, 2011; Marszał-Wiśniewska, Goryńska, Strelau, 2012; Kadzikowska-Wrzosek, 2013; Wojdyło, Baumann, Kuhl, 2017). Częściowa mediacja w przypadku relacji motywacji hubrystycznej i dobrostanu osobowościowego oraz społecznego staje się pretekstem do zadania pytania o inne mediatory? Można się spodziewać, że rolę mediatora może odgrywać np. *Ja* – klarowność *Ja* (Campbell i in., 1996). Wyniki badań wskazują, że wysoki poziom klarowności *Ja* ma istotne znaczenie zarówno dla utrzymania sprawności mechanizmów samoregulacji, jak i subiektywnego dobrostanu człowieka (Huflejt-Lukasik, 2010).

Uzyskane wyniki można także interpretować w odniesieniu do pracy Scholar i Miele (2016). Badacze zainteresowali się problemem dopasowania motywacji zadaniowej do wymogów realizowanego zadania. W literaturze tematu mowa jest o licznych kosztach braku dopasowania motywacji zadaniowej do wymogów zadania, m.in. trudności w utrzymaniu pozytywnego bilansu emocjonalnego oraz spadek ogólnego zadowolenia z życia w różnych jego sferach (Ryan, Deci, 2001; Łaguna, 2005; Scholar, Miele, 2016). Odwołując się do obserwacji Scholar i Miele, różny udział motywacji – tu hubrystycznej z trzema wymiarami dobrostanu – może potwierdzać znaczenie sprawnych mechanizmów wolicjonalnych w procesie dopasowywania motywacji do rodzaju realizowanych zadań w danym dobrostanie. Wyniki wskazują, że największe znaczenie motywacja hubrystyczna ma dla działań nakierowanych na: wzmacnianie autonomii, panowania nad otoczeniem, pozytywne relacje z innymi, rozwój osobisty i samoakceptację (dobrostan osobowościowy). Najmniejszy zaś dla działań nakierowanych na utrzymanie poczucia satysfakcji w różnych sferach życia oraz komfort emocjonalny (dobrostan emocjonalny). Uzyskane wyniki wskazują także, że regulacja wolicjonalna polegająca na wyborze najbardziej optymalnej strategii dla dopasowania motywacji do zadania ma największe znaczenie w przypadku dobrostanu emocjonalnego. Wynik ten wskazuje, że to dobrostan emocjonalny wymaga od badanych artystów największego wysiłku woli.

Uzyskane wyniki nie pozwalają jednak na jednoznaczne stwierdzenie, w jakim stopniu podejmowane przez badanych artystów działania mają charakter sa-

mowy wywyższania się, a w jakim dążenia do doskonałości w nadziei na nową jakość. Można jednak ostrożnie przyjąć, że obie formy zachowania mają istotne znaczenie dla całościowego poczucia subiektywnego ich dobrostanu, choć różne dla różnych dobrostanów. Co więcej, jest wielce prawdopodobne, że obie formy zachowania wzmocnione są w procesie szkolenia (Kogan, 2002). To, czy tak jednak jest faktycznie, wymaga dodatkowych badań prowadzonych wśród uczniów wybranych szkół artystycznych.

Podsumowując, wydaje się, że uzyskane w tym badaniu informacje wnoszą nową wiedzę ważną dla lepszego rozumienia artystów interpretujących. Można stwierdzić, iż osoby badane posiadają sprawny system samoregulacji, a tym samym zdolność do elastycznego dopasowywania strategii regulacji do pojawiających się aktualnie zadań i związanych z nimi wymagań. Można więc przypuszczać, że w sytuacji, gdy poziom dobrostanu w jednym z wymiarów zmniejsza się, co może świadczyć o nieefektywnym wykonywaniu związanych z tym wymiarem zadań, podejmowany jest świadomy wysiłek woli. Za Scholar i Miele (2016) zasadne byłoby powiedzenie, że wysiłek ten nakierowany jest na wzmocnienie optymalnej dla danego zadania motywacji za pomocą strategii sprzyjających bądź działaniom prospołecznym i rozwojowym (dobrostan osobowościowy i społeczny), bądź też nakierowanym na własny komfort z pominięciem dobra otoczenia (dobrostan emocjonalny). Na pewno warto podobne badania przeprowadzić w grupie nieartystów i porównać wyniki. Bez wątplenia jednak uzyskane informacje stanowią potwierdzenie poglądu, że opisywanie i analizowanie motywacji wymaga uwzględnienia problemu woli (Kocowski, 1991).

Literatura cytowana

- Adler, A. (2016). *Wiedza o życiu*. Kraków: Vis-à-vis Etiuda.
- Ajzen, I. (1988). *Attitudes, personality, and behavior*. Homewood, IL: Dorsey Press.
- Bandura, A. (2008). Reconstrual of "free will" from the agentic perspective of social cognitive theory. W: J. Baer, J.C. Kaufman, R.F. Baumeister (red.), *Are we free? Psychology and free will* (s. 86–127). Oxford: Oxford University Press.
- Baron, R.M., Kenny, D.A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182, doi: 10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Bartnicka-Michalska, A. (2012). *Twórczość a sukces zawodowy artystów występujących*. Jastrzębie-Zdrój: Black Unicorn.
- Bartnicka-Michalska, A. (2017). Struktura motywacji artystów interpretujących. *Seminare*, 38(3), 143–156.
- Baumeister, R.F. (2014). Self-regulation, ego depletion, and inhibition. *Neuropsychologia*, 65, 313–319.

- Baumeister, R.F., Sparks, E.A., Stillman, T.F., Vohs, K.D. (2008). Free will in consumer behavior: Self-control, ego depletion, and choice. *Journal of Consumer Psychology*, 18(1), 4–13, doi: 10.1016/j.jcps.2007.10.002
- Baumeister, R.F., Tierney, J. (2013). *Siła woli. Odkryjmy na nowo to, co w człowieku najpotężniejsze*. Poznań: Media Rodzina.
- Bissinger-Ćwierz, U., Nogaj, A.A. (red.), (2018). *Strategie radzenia sobie z traumą w kształceniu muzycznym oraz w zawodzie muzyka*. Warszawa: Difin.
- Bonanno, G.A., Burton, C.L. (2013). Regulatory Flexibility: An Individual Differences Perspective on Coping and Emotion Regulation. *Perspectives on Psychological Science*, 8(6), 591–612.
- Borowiec, M. (2015). *Ogólnokształcące szkoły baletowe w Polsce*. Materiały CEA dla Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.
- Bujacz, A., Hornowska, E. (2011). Hedonizm i eudajmonizm w badaniach psychologii pozytywnej. *Psychologia Jakości Życia*, 11(1), 103–121.
- Campbell, J.D., Trapnell, P.D., Heine, S.J., Katz, I.M., Lavallee, L.F., Lehman, D.R. (1996). Self-concept clarity: Measurement, personality correlates, and cultural boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 141–156.
- Cieślińska, J. (2013). Poczucie dobrostanu i optymizmu życiowego kadry kierowniczej placówek oświatowych. *Studia Edukacyjne*, 27, 95–112.
- Czapiński, J. (1992). *Psychologia szczęścia. Przegląd badań i zarys teorii cebulowej*. Poznań: Oficyna Wydawnicza Academos.
- Czapiński, J. (2005). *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Diener, E., Biswas-Diener, R. (2010). *Szczęście. Odkrycie bogactwa psychicznego*. Sopot: Smak Słowa.
- Duffy, R.D., England, J.W., Douglass, R.P., Autin, K.L., Allan, B.A. (2017). Perceiving a calling and well-being: Motivation and access to opportunity as moderators. *Journal of Vocational Behavior*, 98, 127–137.
- Duffy, R.D., Kim, H.J., Gensmer, N.P., Pendleton, L.H., Boren, S., Garriott, P.O. (2020). Testing a critical cultural wealth model of well-being among first-generation students. *Journal of Counseling Psychology*, 67(2), 171–183, doi: 10.1037/cou0000388
- Frieze, I.H., Schmidt, L.C. (2007). *Power Motivation Scale*, <https://www.pitt.edu/~frieze/eecombed.html>
- Goodwin, F.K., Jamison, K.R. (2007). *Manic-Depressive Illness: Bipolar Disorders and Recurrent Depression*. 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press.
- Hamilton, L.H. (1997). *The Person Behind the Mask: A Guide to Performing Arts Psychology*. Greenwich, CT: Ablex.
- Heckhausen, H., Gollwitzer, P.M. (1987). Thought contents and cognitive functioning in motivational versus volitional states of mind. *Motivation and Emotion*, 11, 101–120.
- Huflejt-Łukasik, M. (2010). *Ja i procesy samoregulacji: różnice między zdrowiem a zaburzeniami psychicznymi*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

- Jarymowicz, M. (2008). *Psychologiczne podstawy podmiotowości. Szkice teoretyczne, studia empiryczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kadzikowska-Wrzosek, R. (2012). Siła woli a subiektywny dobrostan i poczucie autodeterminacji: moderująca rola stresu. *Przegląd Psychologiczny*, 55(4), 347–367.
- Kadzikowska-Wrzosek, R. (2013). *Siła woli. Autonomia, samoregulacja i kontrola działania*. Sopot: Smak Słowa.
- Kaleńska-Rodzaj, J. (2016). Pomędzy lekiem a ekscytacją. Emocje w sztukach wykonawczych na przykładzie wykonawstwa muzycznego. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Psychologica*, 9(1), 43–54.
- Keyes, C.L.M., Waterman, M.B. (2003). Dimensions of well-being and mental health in adulthood. W: M. Bornstein, L. Davidson, C.L.M. Keyes, K.A. Moore (red.), *Well being: Positive development across the life course* (s. 477–497). London: Lawrence Erlbaum Associaty.
- Kocowski, T. (1991). *Szkice z teorii twórczości i motywacji*, red. H. Sękowa, A. Tokarz. Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. Instytut Psychologii. Kraków: SAWW.
- Kogan, N. (2002). Careers in the Performing Arts: A Psychological Perspective. *Creativity Research Journal*, 14(1), 1–16.
- Kozielecki, J. (1987). The role of hubristic motivation in transgressive behavior. *New Ideas in Psychology*, 5(3), 361–383.
- Kozielecki, J. (1997). *Transgresja i kultura*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Kozielecki, J. (2007). *Psychotransgresjonizm. Nowy kierunek w psychologii*. Wadawnictwo Akademicki Żak.
- Kuhl, J. (2000). A functional-design approach to motivation and self-regulation: The dynamics of personality systems interactions. W: M. Boekaerts, P.R. Pintrich, M. Zeidner (red.), *Handbook of self-regulation* (s. 111–169). San Diego: Academic Press.
- Kuhl, J. (2011). Adaptive and maladaptive pathways of self-development: Mental health and interactions among personality systems. *Psychologia Rozwojowa*, 16(4), 5–19.
- Kuhl, J., Kazén, S.M. (1989). Volitional mediators of cognition-behavior consistency: Self-regulatory processes and action vs state orientation. *Revista Mexicana de Psicología*, 6(2), 163–178.
- Kuhl, J., Quirin, M. (2011). Seven steps toward freedom and two ways to lose it. Overcoming limitations of intentionality through self-confrontational coping with stress. *Social Psychology*, 42(1), 74–84.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
- Łada, M. (2006). *Czy polskie businesswoman są szczęśliwe? Płeć psychologiczna i wybrany typ kariery a subiektywny dobrostan kobiet aktywnych zawodowo*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem L. Wojciechowskiej. Warszawa: SWPS.
- Łaguna, M. (2005). Spostrzeganie własnej skuteczności i koncepcja Ja u osób bezrobotnych. Możliwość modyfikacji poprzez działania edukacyjne. *Psychologia Rozwojowa*, 10, 1, 69–78.

- Łukaszewski, W., Marszał-Wiśniewska, M. (2006). *Wytrwałość w działaniu. Wyznaczniki sytuacyjne i osobowościowe*. Gdańsk: GWP.
- Marszał-Wiśniewska, M. (1999). *Sila woli a temperament*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Marszał-Wiśniewska, M., Goryńska, E., Strelau, J. (2012). Mood change in a stressful exam situation: The modifying role of temperament and motivational tendencies. *Personality and Individual Differences*, 52(7), 839–844, doi: 10.1016/j.paid.2012.01.009
- Mateos, P.M., Meilán, J.J., Arana, J.M. (2002). Motivational versus volitional mediation of passivity in institutionalized older people. *The Spanish Journal of Psychology*, 5(1), 54–65.
- McClelland, D.C. (1970). The two faces of power. *Journal of International Affairs*, 24, 29–47.
- McClelland, D.C. (1985). How Motives, Skills, and Values Determine What People Do. *American Psychologist*, 40, 812–825, doi: 10.1037/0003-066X.40.7.812
- McClelland, D.C. (1995). *Human motivation*. Glenview, IL: Scott Foresman.
- Mischel, W. (2014). *The Marshmallow test: Mastering self-control*. New York, NY: Little, Brown and Co.
- Mischel, W. (2015). *Test Marshallow. O pożytkach płynących z samokontroli*. Sopot: Smak Słowa.
- Mróz, B. (2008). *Osobowość wybitnych aktorów polskich. Studium różnic międzygeneracyjnych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Mróz, B. (2015). *20 lat później – osobowość wybitnych aktorów polskich. Badania podłużne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Mróz, B., Kociuba, J., Osterloff, B. (2017). *Sztuka aktorska w badaniach psychologicznych i refleksji estetycznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Poczwardowski, A., Conroy, D. (2010). Coping Responses to Failure and Success Among Elite Athletes and Performing Artists. *Journal of Applied Sport Psychology*, 14, 313–329.
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (2001). On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141–166.
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (2011). A self-determination theory perspective on social, institutional, cultural, and economic supports for autonomy and their importance for well-being. *Human Autonomy in Cross-Cultural Context*, 45–64.
- Scholar, A., Miele, D. (2016). The role of metamotivation in creating task-motivation fit. *Motivation Science*, 3, 171–197.
- Seligman, M. (2004). Psychologia pozytywna. Tłum. J. Radzicki. W: J. Czapiński (red.), *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, cnotach i sile człowieka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sotwin, W. (2006). Głos w dyskusji: człowiek jako podmiot w ujęciu psychologicznym. *Diametros*, 7, 145–154.

- Sotwin, W. (2010). *Jak działa wola, czyli dynamika umysłu*. Warszawa: Academica SWPS.
- Sotwin, W., Pilchowska, I. (2014). *Skala „Siła woli”*. Materiały z wystąpienia na XXXV Zjeździe PTP w Częstochowie.
- Steiner, L., Schneider, L. (2013). The happy artist? An empirical application of the work-preference model. *Journal of Cultural Economics*, 37, 225–246.
- Ślaski, S. (2017). Transgresja twórcza a style zachowania i przywiązania u studentów. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 30(2), 65–83.
- Tatarkiewicz, W. (2008). *O szczęściu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Thomson, P., Jaque, S.V. (2017). *Creativity and the Performing Artist: Behind the Mask*. 1st Edition. London, UK: Academic Press.
- Thomson, P., Keehn, E.B., Gumpel, T.P. (2009). Generators and Interpretors in a Performing Arts Population: Dissociation, Trauma, Fantasy Proneness, and Affective States. *Creativity Research Journal*, 21(1), 72–91, doi: 10.1080/10400410802633533
- Tokarz, A. (1998). Motywacja hubrystyczna i poznawcza jako dominanty systemu motywacji do pracy naukowej. *Przegląd Psychologiczny* 41(1/2), 121–134.
- Tokarz, A. (2005). O motywacji hubrystycznej. *Kolokwia Psychologiczne*, 15, 197–215.
- Tokarz, A., Trzebińska, M. (2011). Struktura i korelaty motywacji mocy u studentów i u menedżerów. W: A. Strzałecki, A. Lizurej (red.), *Innowacyjna przedsiębiorczość. Teorie. Badania. Zastosowania praktyczne. Perspektywa psychologiczna* (s. 225–244). Warszawa: Wydawnictwo SWPS.
- Trzebińska, M. (2008). *Specyfika motywu mocy a wartości zawodowe u kadry kierowniczej*. Niepublikowana praca magisterska. Kraków: Instytut Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wojciechowska, L. (2008). *Syndrom pustego gniazda. Dobrostan matek usamodzielniających się dzieci*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Wojciechowska, L. (2011). Dobrostan psychologiczny adolescentów w obliczu realizacji rozwojowych zadań społecznych. W: D. Borecka-Biernat (red. nauk.), *Zaburzenia w zachowaniu dzieci i młodzieży w kontekście trudności sytuacji szkolnych i pozaszkolnych* (s. 13–39). Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Wojciechowska, L. (2016). Przyjaźń a subiektywny dobrostan psychiczny adolescentów. *Psychologiczne Zeszyty Naukowe*, 1, 75–90.
- Wojdyło, K., Baumann, N., Kuhl, J. (2017). The firepower of work craving: When self-control is burning under the rubble of self-regulation. *PLoS ONE*, 12(1), e0169729.
- Wojtanowska-Janusz, B. (2017). Strategie radzenia sobie z treścią przez uczniów szkoły muzycznej. *Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne Centrum Edukacji Artystycznej. Różnorodność oddziaływań psychologiczno-pedagogicznych w szkolnictwie artystycznym*, 4, 61–69.
- Wytykowska, A.M. (2002). Efektywność strategii wolicjonalnych u osób depresyjnych. *Folia Psychologica*, 6, 71–85.
- Zara, Ch. (2015). *Artyści udręczeni. Od Picassa przez Monroe i Warhola po Winehouse – wstydlive tajemnice najbardziej twórczych umysłów wszech czasów*. Warszawa: Burda Książki.

Streszczenie. Celem artykułu jest określenie, czy siła woli rozumiana zgodnie z koncepcją sprawności woli, jako pochodna zdolności sprawowania kontroli nad sobą i sprawowania kontroli nad otoczeniem, jest mediatorem w relacji między motywacją hubrystyczną i wymiarami: osobowościowym, społecznym oraz emocjonalnym subiektywnego dobrostanu. Opierając się na informacjach zawartych w literaturze tematu, spodziewano się, że pozytywna relacja między motywacją hubrystyczną a trzema wymiarami dobrostanu przestanie być istotna lub ulegnie osłabieniu po uwzględnieniu siły woli. W celu zweryfikowania postawionych hipotez zbadano grupę artystów interpretujących (*interpreters*): 73 chórzystów, 38 tancerzy i 22 muzyków ($N = 133$). Wszyscy badani wypełniali: Kwestionariusz Skalę Motywacji Mocy (SMM), Skalę Sprawności Woli (SSW) i Kwestionariusz do Badania Samopoczucia (KBS). Uzyskane wyniki potwierdziły sformułowane hipotezy. Uzyskane wyniki poddano dyskusji.

Słowa kluczowe: siła woli, motywacja hubrystyczna, subiektywny dobrostan, artyści interpretujący

Data wpłynięcia: 26.04.2018

Data wpłynięcia po poprawkach: 21.02.2022

Data zatwierdzenia tekstu do druku: 4.03.2022